

REVISTA ENCICLO- PEDICĂ

REVISTĂ PERIODICĂ LUNARĂ

Răspundător: Ioan Corbu, Cluj, Str. Gen. Grigorescu 16.

Se împarte gratuit, în librării 3 Lei exemplarul

Fonetiști și străinismele.

Pentru a învedera cât de fără cap purced fonetiști la introducerea străinismelor, poate servi articolașul d-lui Al. Graur din „Adevărul”: „Cuvinte copiate”. D-sa se apucă să ne învețe cum trebuie pregătite străinismele (și neologismele), fripte sau fierte, dar capul lucrului: avem noi lipsă de cutare străinism? — așe ce-va nu trece prin capul unui fonetist, al căror unic principiu e să dai la cap la tot ce e românesc, și să înlocuiești cu ori-ce străinisme, fiă chiar și cu țigănisme (ne-au introdus și de aceste-a, ca „ciordî, mișto, lovele...”), numai limbă românească să nu mai fiă.

Așe ne învătă d-l Graur modurile de a împrumuta cuvinte „dela vecini”. Unul ar fi să le traducem, bunăoară pe „restaurant” (de care n'avem lipsă, când avem pe „ospătăriă”) îl traduce cu „reparator” sau „dregător”. „Dregător” da („a direge ce-ai stricat”), dar „reparator”? însemnă a traduce pe românește, înlocuind un neologism cu altul, ori d-l Graur crede că „repara” e din limba poporului? Cel-alalt mod de a împrumuta e să aplici cuvîntul în original, și acest-a ar fi cel corect și „cinstit și are avantajul, că unifică limbile, permițînd ómenilor din țeri deosebite să se înțelégă mai ușor”... Idealul d-lui fonetist Graur ar fi deci să ne maghiarizăm și slavizăm limba, ca să ne pótă înțelege Maghiari și Slavi, căci tot d-l Graur ne mai spune, că Maghiari nu introduc străinismele în original, ci le traduc în limba lor, și atunci nu ne rămâne pentru a ne puté înțelege, decât să fim noi corecți, și să ne maghiarizăm limba (și cu ea naționalitatea). De sigur pentru d-l Graur ori-ce jargon e indiferent, căci nici „jüdișul” nu e limbă ebraică. Réđemul naționalității evreești e religia, nu limba, dar al nostru e în primul loc limba, iar dreptul de a ne sugruma limba nu-l au nici Români, cu atât mai puțin străini. Cei ce se încercă a ne ucide limba sunt sau dușmani, sau trădători.

După ce d-l G. ne-a dat un certificat de bună-purtare față de străinisme (fiindcă le introducem în original), cu care și noi suntem de acord, dar numai când e vorba de neologisme neapărat de lipsă și împrumutate din limba mamă (latină), sau grăcă (vechiă), și nu dela ori-ce „popóre vecine” — ne arătă, că sunt popóre, cari nu urmază metoda „cinstită și corectă”, ci traduc cuvintele străine în limba lor, ca Germani, Unguri, Cehi... Dar, ne spune d-l Graur (rădēmându-se și pe un studiu al d. B. Unbegaun), acest procedeu îl urmază numai popórele, cari se tem de desnaționalizare, e deci „un semn de slăbiciune,.. „Noi, (connaționali d-lui Graur), cari simțim (?!) că limba noastră e robustă, și n'are de ce se teme, putem împrumuta direct cuvinte din limbi străine”, adecă ori-ce țigănisme. Noi am arătat, că împrumutarea termenilor filosofici, științifici... n'are rost decât pentru neologisme, cari nu se ieu decât din limba mamă, sau limbile surori, și nu dela ori-ce popóre străine (vecine). Cât pentru „robusteța” limbei noastre, pe care o „simțim noi,” adecă d-l Graur (dar nu o simt Germani), nu știu pe ce se întemeiază — numai pe simțul d-lui G.? — sau ne ține așa de naivi, că simțindu-ne lingușiți, ne vom infla în pene, și în trufia noastră vom închide ochi, lăsând pe fonetiști bolșevici să neucidă „limba vechiă și înțeleptă” și cu limba naționalitatea?

Acele-ași credințe le mărturisește un alt coleg al d-lui Graur, d-l G. Reviga. Ci-că toate congresele și străduințele pentru înfrățirea popórelor nu pot da nici un rezultat, căci au un contrar din cale afară de periculos: școla. Și iacă cum. D-l Reviga vorbind cu un student bulgar, a aflat dela acest-a, că profesorul nu-i iértă să folosescă străinisme, cum ar fi turcismul „taman” — taman (adecă pe românește „chiar așa”) ca la noi, unde încă ni-l-a introdus înțelepciunea școlei fonetiste, fără să avem nevoie de el, dar nu e chiar (adecă „taman”) ca la noi la Bulgari, cari, pe cât se vede, au căpătat minte, și încep să-și cureze limba de străinisme. Și asta e păcat la d-l R., căci „îngreunază relațiile dintre popóre”, ba e „ațitare la ură și șovinism”... dar ce-i pêsă românului Reviga ce fac Bulgari, ori se teme să nu ne vină și nouă mintea ca la Bulgari? De ce nu se îndestulește, că fonetiști noștri îl ascultă și ne introduc în limbă toate bulgărismele, ungurismele... Dacă Bulgari își vor turciza limba, iar noi ni-o vom maghiariza, ca să fim pe placul d-lui R., atunci cum ne vom înțelege cu Bulgari (ca gânsca cu porcul)? E mai bine așa — după principiile d-lui R. — ca numai noi să fim idiști, și să ne ucidem limba, acésta piedecă în calea înfrățiri cu popórele vecine, și să înfiăm limba lor, mai ales că eli nu vor să înfieze pe a noastră.

Și d-ni acești-a numesc școla latinistă de „comică amintire“, d-lor nu sunt „comici“, ci foarte serioși și înțelepți, adecă „ocăși“ pe românesca modernă a fonetiștilor. De unde până unde își ieu nasul, să ne propună înfrățirea prin desnaționalizarea și uciderea limbei românești? Infrățirea se poate face mai bine respectându-ne fiecare limba și firea, atât pe a noastră proprie, cât și pe a vecinilor, și nu sinucidându-ne. Cui îi place unificare n'are decât să trecă la esperanto, dar limbilor în ființă să le dea bună pace, să și-le cultive fiecare cum îi place — mai ales că nu le aparțin.

Tot în „Adevărul“ d-l B. Lăzăreanu ne propune să introducem în l. literară cuvântul (ardelenesc) „modru“, care însemnă „putință“, va să zică avem termen corespunzător pentru el, și atunci se pune întrebarea, ce nevoie era să-l introducem?... pentru că rimază cu „codru“, adecă pentru ca să se potă îngurga cât mai multe „vorbe goale, ce din codă au să sune“. Și ca să ne îndemne să-l încetățenim d-l L. mai adaugă, că cuvântul e „românesc și poetic“. Iacă o rătăcire fonetistă, la care trebuie să adăstăm puțin. Tóte cuvintele, deci tóte limbile (nu numai limba românescă) sunt compuse aprópe din acele-ași sunete, și atunci nu sunetele fac un cuvânt frumos, sau poetic, ci noțiunea, ce o însemnă. Pe la noi e frumos cuvântul „mamă“, pe alocuri și la Bulgari e frumos „maică“, la Maghiari „anya“.. fiecare popor crede că limba lui e cea mai frumoasă, fiindcă e limba mamei. Devine poetic și frumos un cuvânt și dacă-l aplică adese poeți, cum e bunăoară slavul „mâji“. Altcum de ce ar fi mai poetic și mai frumos „se mâjește (de ȃiuă)“ decât rom. „se albește, se crépă, se simceléză (de ȃiuă)“? Deci la introducerea unui provincialism nu ne vom întreba dacă e poetic (cee-a ce e foarte relativ), ci dacă e românesc (și nu străinism), dacă e „limbă vechiă și înțeleptă“, și atunci îl vom primi chiar dacă nu e neapărat de lipsă, ca în cazul lui „modru“, și-l vom respinge dacă e străinism. Deci dacă e adevărată etimologia dată de filologi pentru „modru“, că ar fi ungurism, atunci să-l respingem, rimarea cu „codru“ nu numără.

Dar am atrage luarea aminte a filologilor, că ung. „modor“ ca și „mod“ (de-asemena încetățenit în l. maghiară, pe când fonetiști noștri l-au înlocuit cu ungurismele „fel“ și „chip“) sémână mai curund a rădăcină latină (deci românescă) decât a ungrescă. Ar pute deriva dela lat. „modulus“=măsură, care înțeles îl are și în românește: „Bate vintul frunza'n codru, Năcăjitu-s fără modru“, adecă „fără măsură“, sau „peste măsură“, sau în versul: „Câte păserele'n codru Tóte cântă mai la modru...“, și tot așa înțelesul lui „mod.“ în fraza „nu-i nici un modru“, iar „putința“ încă e „măsura“ puterilor. Din lat. „modulus“ s'a putut forma rom. „modur“, iar prin metateză, sau împrumutat fiind în ungresce, în flexiuni „modrom, modrunk“, a putut reinfluența pe rom. „modur“ și să-l prefacă în „modru“. Dacă se poate admite această etimologie, atunci

il putem primi ca fiind românesc. Ca să devină și poetic depinde de poet, nu de rimă.

Nu putem accentua în de-ajuns, că limba românească nu poate fi și n'are rost decât cu vocabular românesc, adică neolatin, în care străinismele să fiă numai excepțiuni și nu întors. Un jargon cu vocabular țigănesc, cotropit de străinisme, ca „de o seamă de vreme, o seamă dintre cei mai de seamă fonetiști s'au gândit să dea la vileag și să găzduiască la noi un fel mai fain și mai chedveș de basadă...” asta e aproape tot așa de puțin limbă românească și neolatină, cum nu e „jüdischul” limbă ebraică, numai fiindcă îl vorbesc Evreii. Nu putem lua în nume de rău vechilor cronicari și traducători de bibliă, că au folosit și străinisme, neavând putință să le recunoască, și nici chiar scrietorilor de ađi, nefiind filologi; am folosit și eu străinisme de prisos, cum le-am aflat introduse de școla fonetistă, până la studiul meu asupra ortografiei. Ba am comunicat și la Dicționarul Academiei unele uncurisme, cari nu le-am recunoscut decât după ce au apărut cu etimologiile în Dicționar — de aceea avem lipsă de Dicționar complet. Dar ađi, când se pune problema curatului limbei, când avem Dicționare etimologice, ađi nu numai să uciđi „limba vechiă și înțeleptă” și românească, și să o înlocuești cu toate țigănismele și străinismele, cari ne amenință cu desnaționalizare, să uciđi nobleța „cugetului” românesc și să o înlocuești cu uncurismul „gând”, și să aperi, că așa e bine și *românește* — asta e sau bolșevism, sau idiotie, ori amândouă.

Academia, care stă și trebuie să stea mai presus de școle, are datoria să intervină, cum am arătat în această revistă, și să scape limba românească de demagogia și desmățul, în cari a degenerat școla fonetistă.

D-Sale Dlui
P. T. D.

Liceul de Stat
Redacția